

RAUTALAMMIN KUNNAN VALMIUSSUUNNITELMA

Yleinen osa (julkinen)

Päivitetty: 17.02.2026

Hyväksytty: Kunnanhallitus 23.3.2026 § 99

Tiedoksi: Kunnanvaltuusto __.__.____ § __

Luokitus: JULKINEN (salassa pidettävät liitteet erillisinä asiakirjoina)

Sisällysluettelo

- Johdanto
- 1. Valmiussuunnitelman yleinen osa
- 2. Valmiustilojen, häiriötilojen ja poikkeusolojen vaikutus toimintaan
- 3. Kunnan elintärkeät toiminnot ja niihin liittyvät tavoitteet
- 4. Uhkamallit ja riskikohteet
- 5. Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin
- 6. Kriisijohtaminen
- 7. Valmiussuunnitelmien mukainen toiminta
- 8. Varaukset ja materiaalihankinnat
- 9. Yhteistoiminta viranomaisten ja yhteisöjen kanssa
- 10. Koulutussuunnitelma
- 11. Kunnan kriisibudjetti
- 12. Liitteet ja salassa pidettävät osat (erillisasiakirjat)

Johdanto

Kuntien rooli yhteiskunnan varautumisessa ja häiriötilanteiden hallinnassa on keskeinen, koska peruspalveluiden ja muiden yhteiskunnan tärkeiden toimintojen järjestäminen on merkittävältä osalta kuntien vastuulla. Kaikki häiriöt tapahtuvat aina jonkin kunnan alueella. Rautalammin kunnan tavoitteena on ylläpitää kuntalaisten arjen turvallisuutta ja varmistaa palveluiden jatkuvuus normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa.

Tämä suunnitelma on laadittu aikaisemman suunnitelman pohjalta mutta sitä on täydennetty ja ajantasaistettu nykyisten vaatimusten mukaisesti. Erityisesti on huomioitu hyvinvointialueuudistuksen vaikutukset sekä kokonaisturvallisuuden ohjausasiakirjojen päivitykset.

1. Valmiussuunnitelman yleinen osa

1.1 Yleisen osan tarkoitus

Kunnan varautumisen ja valmiussuunnittelun tavoite on turvallisen elinympäristön luominen, kunnan palvelutuotannon mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa olosuhteissa ja kriisitilanteiden hallinta. Rautalammin kunnan valmiussuunnitelman yleinen osa on tiivis kooste yleisestä turvallisuudesta normaalioloissa, varautumisesta häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin sekä kriisijohtamisen toimintamalleista. Suunnitelmassa kuvataan kunnan elintärkeät toiminnot, keskeiset uhkamallit, johtamisjärjestelyt, viestinnän periaatteet ja suunnitelman ylläpitomenettely.

Kuntakohtaisen yleisen osan lisäksi eri toimialat ja muut yksiköt varautuvat häiriö- ja poikkeusolojen tehtäviin omilla toimialakohtaisilla jatkuvuus- ja valmiussuunnitelmillaan, kiinteistökohtaisilla pelastussuunnitelmilla, resursoinnilla ja harjoittelemalla säännöllisesti suunnitelmien mukaista toimintaa.

Turvallisuustilanteet jaetaan normaalioloihin, häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Kunnan valmiusasteet ovat perusvalmius, tehostettu valmius ja täysvalmius. Normaalioloissa rakennettavat järjestelmät ja varaustoimenpiteet luovat perustan poikkeusolojen toiminnalle. Normaaliolojen häiriöiden huomioiminen varautumisessa mahdollistaa portaatonta siirtymää tilanteen vakavoituessa.

1.2 Taustatietoja Rautalammista

Rautalammi on maaseutumainen kunta Pohjois-Savon maakunnan lounaisosassa. Kunnan pinta-ala on 761,97 km², josta maata 548,55 km² ja vettä 213,42 km². Kunnassa on taajama-alueen lisäksi 16 kylää, ja kesäaikaan väkiluku kasvaa merkittävästi runsaan vapaa-ajan asutuksen vuoksi. Taajama-alueelta löytyvät keskeiset palvelut (kaupat, koulu- ja lukioyksiköt, postipalvelut, apteekki, huoltoasema, ravintolapalveluja sekä terveysasema). Kunnan läpi kulkee kantatie 69.

Kunnan strategiset tavoitteet (kuntastrategia 2025) korostavat kestävästä taloutta, elinvoimaa, hyvinvointia, lähipalveluiden turvaamista, yhteisöllisyyttä ja ekologisesti kestävästä asuinympäristöstä. Varautumisen näkökulmasta keskeistä on palveluiden ja infrastruktuurin toimivuus harvaan asutulla alueella sekä sesonkiväestön huomiointi.

Päivitettävä tieto: väestörakenne, kesäasukasmäärän arvio sekä ajantasaiset palveluverkko- ja infrastruktuuritiedot tarkistetaan vuosittain suunnitelman päivityksen yhteydessä.

2. Valmiustilojen, häiriötilojen ja poikkeusolojen vaikutus toimintaan

Valmiuslain tarkoittamia turvallisuustilanteita ovat normaaliolot, häiriötilanteet ja poikkeusolot. Tämän luvun tarkoituksena on selvittää tilannekäsitteet ja valmiusasteet sekä niiden vaikutus kunnan toimintaan ja johtamiseen.

2.1 Normaaliolot

Normaaliolot ovat arkinen olotila, johon kuuluvat myös tavalliset häiriöt, tapaturmat, onnettomuudet, tulipalot tai satunnaiset sähkökatkot. Normaalioloissa elintärkeiden toimintojen turvaamisen painopisteenä on uhkien ennaltaehkäisy, torjunta, hallinta ja vaikutuksista toipuminen normaaliolojen lainsäädännön ja voimavarojen avulla. Pelastus-, turvallisuus- ja valmiustoiminnan järjestelyn lähtökohtana on selkeä ja järjestäytyneet organisaatio, jota käytetään riittävän etupainotteisesti.

2.2 Häiriötilanteet

Häiriötilanteet ovat vakavia tilanteita, jotka vaativat normaalia voimakkaampia toimenpiteitä, mutta joiden hallitseminen on mahdollista viranomaisten normaalivaltuuksin. Häiriötilanteille on tyypillistä odottamattomuus, nopea eteneminen, laaja vaikutus sekä tarve nopeaan päätöksentekoon ja viestintään.

Esimerkkejä häiriötilanteista:

- häiriöt palveluissa (vesi, sähkö, lämpö)
- vakavat onnettomuudet ja henkilövahingot (tulipalot, liikenneonnettomuudet, vaarallisten aineiden vahingot)
- tartuntatautiepidemiat
- tietojärjestelmien häiriöt ja kyberhyökkäykset
- talouteen ja rahoitukseen liittyvät häiriöt
- laaja negatiivinen julkisuus tai luottamuskriisi
- kontrolloimaton, suuria ihmismääriä koskettava maahanmuutto

2.3 Poikkeusolot

Valmiuslain (1552/2011) mukaan poikkeusoloja ovat mm. erityisen vakavat suuronnettomuudet ja laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti, väestön toimeentuloon tai talouselämän perusteisiin kohdistuva erityisen vakava uhka sekä Suomeen kohdistuva aseellinen hyökkäys tai sen uhka. Poikkeusoloissa viranomaiset voivat tarvita lisätoimivaltuuksia tilanteen hallitsemiseksi. Kunnan tehtävät painottuvat eri tavalla kuin normaaliaikana: osa tehtävistä lisääntyy, osa vähenee tai muuttuu.

Kunnan toiminnan päämäärä poikkeusoloissa:

- kuntalaisten toimeentulon ja elinmahdollisuuksien turvaaminen
- edellytysten luominen turvalliselle ja suojatulle elämälle
- ohjeistus ja viestintä kuntalaisille
- tilapäisten huollon, majoituksen ja jakelun järjestelyt tilanteen vaatimalla tavalla

2.4 Perusvalmius, tehostettu valmius ja täysvalmius

Valmiusasteet ovat perusvalmius, tehostettu valmius ja täysvalmius.

Perusvalmius on valmiustila, jota ylläpidetään normaaliaikana. Se edellyttää suunnitelmavalmiutta, toiminnallisia valmiuksia ja ennakkojärjestelyjä.

Tehostetussa valmiudessa ylläpidetään jatkuvaa johtamisvalmiutta ja tehostetaan toimenpiteitä uhkaavan tai syntyvän tilanteen hallitsemiseksi. Siirtyminen sisältää yleensä toimenpiteitä, jotka voidaan toteuttaa normaaliolojen lainsäädännöllä.

Täysvalmius on valmiustila, jossa kaikki voimavarat on otettu käyttöön erityis-, häiriö- tai poikkeustilanteen vaikutusten ehkäisemiseksi ja niistä selviytymiseksi. Täysvalmiuteen siirtyminen edellyttää valtioneuvoston päätöksiä ja poikkeusolojen toimivaltuuksien käyttöönottoa.

Valmiusasteiden tyypilliset toimenpiteet (esimerkkitaulukko):

Valmiusaste	Käynnistämisperuste	Johtaminen	Keskeiset toimenpiteet
Perusvalmius	Normaaliolot	Normaaliorganisaatio	Suunnitelmien ylläpito, varautumishankinnat, harjoitukset, varahenkilöjärjestelyt
Tehostettu valmius	Vakava häiriö/uhka	Valmiusjohtoryhmä tarvittaessa	Tilannekuvan tehostaminen, resurssien kohdistus, viestinnän tehostus, varautumisen lisätoimet
Täysvalmius	Poikkeusolot / toimivaltuudet käytössä	Johtokeskus (JOKE) jatkuvassa valmiudessa	Toimintojen priorisointi, lisäresurssit, jakelujärjestelyt, suojaaminen/evakuointi, erityismenettelyt

2.5 Huoltovarmuus

Huoltovarmuuden tavoitteet perustuvat huoltovarmuuden turvaamisesta annettuun lakiin (1390/1992) ja valtioneuvoston päätökseen huoltovarmuuden tavoitteista (568/2024). Päätös antaa suuntaviivoja valtion keskus- ja aluehallinnolle sekä kunnille ja hyvinvointialueille oman hallinnonalansa huoltovarmuuden johtamiseksi ja kehittämiseksi. Huoltovarmuustyössä korostuu julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyö sekä varautuminen hybridiuhkiin ja sotilaalliseen uhkaan.

Rautalammin kunnan huoltovarmuuden kannalta keskeisiä kokonaisuuksia ovat energia, vesihuolto, elintarvike- ja ruokahuolto, tietoliikenne ja ICT, kuljetuslogistiikka sekä talouden ja maksuliikenteen toimintakyky. Näiden osalta varautumistoimet kuvataan tässä yleisessä osassa periaatetasolla ja tarkennetaan toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

3. Kunnan elintärkeät toiminnot ja niihin liittyvät tavoitteet

Kunnan elintärkeitä toimintoja on tarkasteltu kokonaisturvallisuuden viitekehyksessä. Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (valtioneuvoston periaatepäätös 16.1.2025) toimii varautumisen ja kriisijohtamisen yhteisenä perustana yhteiskunnan toimijoille.

3.1 Kunnan johtaminen

Kunnan johtaminen lakien ja hallintosäännön mukaan kaikissa olosuhteissa muodostaa toiminnan perustan. Tarvittaessa valtuusto, hallitus ja muut toimielimet saadaan nopeasti koolle. Johtaminen häiriötilanteissa perustuu toimivaltaisen viranomaisen toimintaan ja kunnan oman johtamisjärjestelmän soveltamiseen.

Päätösten on perustuttava tilannetietoisuuteen. Johtamis- ja toimintavalmius ylläpidetään tarvittaessa ympäri vuorokauden. Tätä varten varallaolo- ja sijaisjärjestelyt suunnitellaan etukäteen. Kunnan taloudellinen ja toiminnallinen suorituskyky turvataan priorisoimalla tehtäviä valmiussuunnitelmien mukaisesti. Varavoimalla varustettuja johtamistiloja ylläpidetään vakavampia häiriötilanteita ja poikkeusoloja varten.

3.2 Kunnan sisäinen turvallisuus

Sisäisellä turvallisuudella tarkoitetaan yhteiskunnan tilaa, jossa jokainen voi nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista sekä turvallisesta yhteiskunnasta ilman rikollisuudesta, häiriöistä, tapaturmista ja onnettomuuksista johtuvaa pelkoa. Kunnan turvallisuustyössä korostuvat ennaltaehkäisy, yhteistyö, tiedolla johtaminen ja kuntalaisten omatoiminen varautuminen.

3.3 Nykytilan analyysi

Nykytilan analyysi perustuu kunnan hyvinvointitiedon, turvallisuustilastojen sekä alueellisten turvallisuussuunnitelmien seurantaan. Väestörakenteen, palveluverkon ja haavoittuvuuskohtien analyysi päivitetään vuosittain.

Päivitettävä tieto (malli): väestörakenne (ikäjakauma), asumisen rakenne, vapaa-ajan asutuksen määrä, kesäasukasvaikutus, kriittiset kohteet ja niiden varavoima-/jatkuvusvalmius.

3.4 Turvallisuuden edistäminen

Turvallisuuden edistämiseksi kunnassa kiinnitetään huomiota tapaturmien ehkäisyyn, liikenneturvallisuuteen, päihdehaittojen ehkäisyyn, nuorten koulutuspolkujen varmistamiseen, työllisyyden ja terveyden edistämiseen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn. Kuntalaisten omatoimista varautumista tuetaan viestinnällä, koulutuksella ja yhteistyöllä järjestöjen kanssa.

3.5 Kunnan talouden ja infrastruktuurin toimivuus

Talouden toimivuudella tarkoitetaan kunnan, väestön ja elinkeinoelämän mahdollisuuksia perustarpeiden tyydyttämiseen taloudellisen vaihdannan avulla sekä riittävän vahvaa julkisen talouden rahoitusasemaa. Infrastruktuurilla tarkoitetaan teknisiä rakenteita ja organisaatioita,

jotka ovat välttämättömiä väestön elinmahdollisuuksille ja kunnan toimivuudelle (vesihuolto, energia, liikenne, ICT, kiinteistöt).

Kunnan maksuvalmius, laskutus ja maksuliikenne turvataan varamenettelyin. Kriittiset sopimukset ja riippuvuudet kartoitetaan ja ylläpidetään toimialakohtaisissa suunnitelmissa. Kuntakonsernin varautuminen sovitetaan yhteen konserniohjauksen ja tytäryhtiöiden jatkuvuussuunnittelun kautta.

3.6 Väestön toimeentuloturva ja toimintakyky

Väestön toimeentuloturvan ja toimintakyvyn turvaaminen tarkoittaa kykyä tuottaa väestön välttämätön sosiaaliturva sekä sosiaali- ja terveyspalvelut. Hyvinvointialueuudistuksen jälkeen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu on Pohjois-Savon hyvinvointialueella, mutta kunnan rooli korostuu ennaltaehkäisyssä, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä sekä yhteistoiminnassa häiriötilanteiden aikana (tilat, ruokahuolto, viestintä, kuntalaisohjaus, paikallinen tuki ja huolto).

3.7 Henkinen kriisinkestävyys

Henkisellä kriisinkestävyydellä tarkoitetaan väestön kykyä kestää turvallisuustilanteiden aiheuttamat henkiset paineet, selviytyä niiden vaikutuksilta ja toipua kriiseistä. Henkistä kriisinkestävyyttä tuetaan kasvatuksen ja opetuksen jatkuvuudella, viestinnällä, yhteisöllisyydellä, kulttuuri- ja vapaa-ajantoiminnalla sekä psykososiaalisen tuen järjestelyillä yhteistyössä hyvinvointialueen, seurakuntien ja järjestöjen kanssa.

4. Uhkamallit ja riskikohteet

Yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaiset uhkamallit muodostavat varautumisen ja kriisijohtamisen yhteisen perustan. Kuntatasolla tarkastellaan erityisesti niitä uhkia, joilla on todennäköinen tai merkittävä vaikutus Rautalammin palveluihin, infrastruktuuriin ja väestöön.

4.1 Kuntatasoisia uhkamalleja

4.1.1 Voimahuollon vakavat häiriöt

Laajat ja pitkäkestoiset sähkö- tai lämpökatkot voivat heikentää vakavasti kunnan toimintakykyä. Rautalammissa sähkön jakelusta vastaa pääsääntöisesti Savon Voima Oy, joka myös tuottaa ja jakelee kaukolämpöä keskustan alueella. Sääilmiöt ovat tyypillisin syy sähkökatkoihin. Pitkät katkot vaikuttavat suoraan vesihuoltoon, lämmöntuotantoon, tietoliikenteeseen ja kunnan palveluihin. Kunta varautuu varavoimalla (kiinteät ja siirrettävät ratkaisut), polttoaineen saatavuuden turvaamisella sekä kriittisten kohteiden priorisoinnilla.

4.1.2 Tietoliikenteen ja tietojärjestelmien vakavat häiriöt

Kriittiset palvelut ovat riippuvaisia tiedonsiirrosta ja sähköisistä tietovarannoista. Häiriöitä voivat aiheuttaa luonnonilmiöt, inhimillinen toiminta, tekniset viat sekä tahalliset kyberhyökkäykset. Rautalammissa tietoturvaluottuutta hallitaan ohjeistuksella, käyttöoikeuksilla, varmistuksilla ja kriittisten tilojen suojaamisella. Tietoturvasta vastaa kunnanjohtaja, koordinoinnista hallintojohtaja yhdessä ICT-asiantuntijan kanssa. Toipumista varten ylläpidetään varmuuskopiointi- ja palautusmenettelyt sekä häiriöviestinnän toimintamallit.

4.1.3 Kuljetuslogistiikan vakavat häiriöt

Kunnan huolto, elinkeinoelämä ja väestön perustarpeet ovat riippuvaisia kuljetuksista. Häiriöt voivat liittyä polttoaineeseen, kalustoon, työvoimaan, sääilmiöihin tai valtakunnallisiin ohjaustoimiin. Kunnassa ylläpidetään listaa keskeisistä paikallisista kuljetus- ja raivausresursseista sekä tarvittavista VAP-varauksista.

4.1.4 Yhdyskuntatekniikan vakavat häiriöt

Yhdyskuntatekniikkaan kuuluvat talousvesi, jätevesihuolto, jätehuolto ja kaukolämpö. Häiriöitä aiheuttavat sääolosuhteet, laiteviat, verkostojen ikääntyminen, kemikaalien tai varaosien saatavuus sekä tahallinen vahingonteko. Rautalammissa on kolme kunnan vedenottamoita sekä useita osuuskuntia. Laatuja valvotaan valvontaohjelmien mukaisesti. Jätehuollosta vastaa Jätekuukko Oy. Talousveden saastuminen tai jätevesijärjestelmän häiriöt voivat johtaa laajoihin terveys- ja ympäristövaikutuksiin.

4.1.5 Elintarvikehuollon vakavat häiriöt

Elintarvikehuolto on riippuvainen energiasta, vedestä, logistiikasta ja tietojärjestelmistä. Rautalammin ruokahuoltoa koordinoidaan keskitetysti, ja häiriötilanteita varten on suunniteltu vaihtoehtoiset tuotantopaikat sekä varavoiman käyttö. Hankinnoissa tukeudutaan keskusvarastoihin ja paikallisiin toimijoihin tilanteen mukaan.

4.1.6 Rahoitus- ja maksujärjestelmän vakavat häiriöt

Maksuliikenteen, pankkipalvelujen tai rahoitusmarkkinoiden häiriöt voivat heijastua kunnan kassanhallintaan, palkanmaksuun, laskutukseen ja maksujen vastaanottoon. Kunnan on varauduttava sähköisten järjestelmien häiriöihin sekä pankkiyhteyksien katkoksiin varamenettelyillä (esim. vaihtoehtoiset hyväksyntäketjut, manuaalinen laskutus- ja maksatuskyky, priorisointiperiaatteet sekä kriittisten maksujen turvaaminen).

4.1.7 Julkisen talouden rahoituksen saatavuuden häiriintyminen

Pitkittyneet kriisit voivat heikentää verotuloja ja lisätä menoja. Kunnan varautumisessa korostuvat talouden seuranta, sopeuttamiskyky, investointien priorisointi ja kassapuskurien riittävyys. Kriisitilanteissa voidaan joutua nopeisiin päätöksiin menojen karsimiseksi ja resurssien kohdentamiseksi elintärkeisiin toimintoihin.

4.1.8 Väestön terveyden ja hyvinvoinnin vakavat häiriöt

Terveysuhkia voivat aiheuttaa epidemiat, talousveden saastuminen, lääkkeiden saatavuusongelmat, ympäristöönnettomuudet tai laajamittainen maahanmuutto. Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu on hyvinvointialueella, mutta kunta tukee tilannejohtamista mm. tilojen, ruokahuollon, logistiikan, viestinnän ja paikallisen koordinaation kautta.

4.1.9 Suuronnettomuudet, luonnon ääri-ilmiöt ja ympäristöuhat

Suuronnettomuuksille ominaista on äkillisyys ja laaja vaikutus. Rautalammilla riskit liittyvät erityisesti liikenteeseen, rakennuspaloihin, myrskyihin, tykkylumeen ja pitkittyneisiin sähkökatkoihin haja-asutusalueella. Kunta varautuu yhteistyössä pelastuslaitoksen kanssa mm. tilapäismajoitukseen, väestön varoittamiseen ja huoltojärjestelyihin.

4.1.10 Ennakoimaton maahanmuutto

Laajamittaisen maahantulon tilanteessa kunnan rooli liittyy vastaanoton käytännön järjestelyihin, tilapäismajoitukseen, arjen palveluihin, viestintään ja yhteistyöhön hyvinvointialueen sekä valtion viranomaisten kanssa.

4.1.11 Poliittinen, taloudellinen ja sotilaallinen painostus

Painostus voi ilmetä vaikuttamisena päätöksentekoon, informaatioympäristöön tai talouteen. Kunnan varautumisen näkökulmasta keskeistä on päätöksenteon jatkuvuus, tiedonhallinta, viestinnän koordinaatio, henkilöstön ohjeistus ja yhteistyö viranomaisten kanssa.

4.1.12 Sotilaallisen voiman käyttö

Sotilaallisen uhan kasvaessa korostuvat väestönsuojelu, evakointisuunnittelu, henkilöstömuutokset reserviläiskutsuntojen vuoksi, peruspalvelujen priorisointi sekä huollon ja jakelun järjestelyt. Kunnan varautuminen toteutetaan yhteistyössä puolustusvoimien, pelastuslaitoksen, poliisin ja hyvinvointialueen kanssa.

4.1.13 Merkittävät riskikohteet Rautalammilla

Merkittävät riskikohteet (päivitettävä luettelo) sisältävät mm. keskeiset palvelukiinteistöt, vesihuollon kohteet, ruokahuollon tuotantopaikat, johtamistilat, merkittävät tapahtumapaikat

sekä mahdolliset vaarallisten aineiden kuljetusreitit. Yksityiskohtainen kohdeluettelo pidetään ajan tasalla salassa pidettävässä liitteessä.

5. Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin

5.1 Poikkeusolojen aiheuttamat muutokset tehtäviin ja päätösvaltaan

Poikkeusoloihin varautuminen perustuu valmiuslakiin (1552/2011). Valtioneuvosto toteaa poikkeusolot ja voi ottaa käyttöön valmiuslain toimivaltuuksia asetuksella, jonka eduskunta hyväksyy tai kumoaa. Asetuksessa määritellään käytettävät toimivaltuudet, kesto ja alueellinen soveltaminen.

Poikkeusoloissa valtuusto voidaan kutsua koolle välittömästi. Jos valtuusto ei ole päätösvaltainen ja edellytetään välitöntä päätöksentekoa, kunnanhallituksella voi olla oikeus päättää valtuuston päätettäväksi säädetyistä asioista valmiuslain mukaisesti. Päätökset saatetaan mahdollisimman pian valtuuston käsiteltäväksi.

5.2 Valmiussuunnittelun vastuut, kehittäminen, jakelu ja julkisuus

Kunnan velvollisuus varautua perustuu mm. valmiuslakiin ja pelastuslakiin. Itä-Suomen aluehallintovirasto ja Pohjois-Savon ELY-keskus valvovat alueensa kuntien valmiussuunnittelua. Rautalammilla kunnanjohtaja vastaa valmiussuunnitelman yleisen osan kokonaisuudesta. Toimialakohtaiset suunnitelmat laaditaan kunkin toimialan vastuulla ja pidetään ajan tasalla vuosittaisen päivitysprosessin mukaisesti.

Suunnittelu- ja ylläpitovastuut (malli; tarkistetaan organisaatiomuutoksissa):

Kokonaisuus	Vastuuhenkilö/organisaatio
Yleinen osa	Kunnanjohtaja
Pelastustoimi / pelastustoiminnan varautuminen	Pohjois-Savon pelastuslaitos (yhteistyössä kunnan kanssa)
Sosiaali- ja terveydenhuolto	Pohjois-Savon hyvinvointialue (yhteyshenkilöt nimetään liitteessä)
Tekninen toimi (vesihuolto, kiinteistöt, infra)	Tekninen johtaja
Talous ja hallinto, tiedonhallinta, viestintä	Hallintojohtaja (yhteistyössä viestintävastaavan kanssa)
Ruoka- ja puhtauspalvelut	Tekninen johtaja
Sivistystoimi	Sivistys-hyvinvointijohtaja
ICT ja kyberturvallisuus	ICT-asiantuntija / tietohallintovastaava
Kuntakonserni ja tytäryhtiöt	Konsernijohto / kunnanjohtaja + yhtiöiden toimitusjohto

Suunnitelman hyväksyy kunnanhallitus. Suunnitelman rakenteelliset muutokset käsitellään johtoryhmässä. Suunnitelma tarkistetaan vuosittain viimeistään 31.5. mennessä, ja lisäksi aina merkittävien organisaatio-, palveluverkko- tai riskimuutosten yhteydessä.

Julkisuus: Tämä yleinen osa on julkinen. Salassa pidettävät tiedot (esim. yhteystiedot, kriittiset kohdeluettelot, järjestelmien tekniset varautumistiedot) ylläpidetään erillisissä liitteissä ja suojataan julkisuuslain mukaisesti.

5.3 Varautumista ohjaava lainsäädäntö

Kunnan varautumista ja valmiussuunnittelua ohjaavat mm.:

- Valmiuslaki (1552/2011)
- Pelastuslaki (379/2011)
- Kuntalaki (410/2015)
- Vesihuoltolaki (681/2014)
- Laki huoltovarmuuden turvaamisesta (1390/1992) ja valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista (568/2024)
- Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta (906/2019)
- Julkisuuslaki (621/1999)
- Työturvallisuuslaki (738/2002)
- Häätäkeskuslaki (692/2010)
- Tietosuojasäätely (EU GDPR ja kansallinen lainsäädäntö)

6. Kriisijohtaminen

6.1 Kriisijohtamisen periaatteet ja päätösvallan käyttö

Johtaminen häiriötilanteissa perustuu toimivaltaisen viranomaisen toimintaan. Kunnanjohtaja vastaa kunnanhallituksen alaisuudessa yhteistoiminnan järjestämisestä, kokonaisuuden hallinnasta, päätöksenteon ja taloudellisten resurssien varmistamisesta sekä kunnan tilannekuvan muodostamisesta.

Normaaliolojen häiriötilanteissa toimialat vastaavat oman toimialansa tehtävistä normaalilla johtamisjärjestelmällä. Jos usean toimijan yhteistoiminta on ratkaisevaa, toimialajohtajat toimivat kunnanjohtajan määräämällä tavalla siten, että kunnan kokonaisuuteen toteutuu ja häiriön vaikutukset minimoidaan.

6.2 Kunnan johtokeskus ja johtokeskuksen johtoryhmä

Kriisijohtamista varten kunnassa toimii johtokeskus (JOKE). Johtokeskuksen henkilöstö muodostuu kunnan johtoryhmästä sekä tilanteen edellyttämistä asiantuntijoista (esim. ICT, ruokahuolto, tekninen päivystys, viestintä, tytäryhtiöt). Tarvittaessa johtokeskukseen kutsutaan pelastuslaitoksen asiantuntija sekä muiden viranomaisten ja sidosryhmien edustajia.

6.2.1 Johtokeskuksen johtoryhmä

Johtoryhmän kokoonpanon päättää kunnanjohtaja, joka toimii puheenjohtajana. Johtoryhmä tukee päätöksentekoa tuottamalla tilannekuvaa, kokoamalla vaihtoehtot, koordinoimalla viestintää ja varmistamalla resurssien kohdentamisen.

6.2.2 Hälyttämisen perusteet

Johtokeskuksen johtoryhmä hälytetään, kun:

- häiriötilanteella tai suuronnettomuudella on laaja vaikutus kuntalaisten turvallisuuteen tai palveluihin
- häiriö kohdistuu kunnan merkittävään kohteeseen (kiinteistö, rakennus, kriittinen infra)
- on viitteitä valmiuslain 3 §:n mukaisesta poikkeusolotilanteesta

6.2.3 Oikeus hälyttämiseen ja hälyttämistavat

Johtoryhmän voi hälyttää kunnanjohtaja tai johtokeskuksen jäsen. Hälytyksen voi käynnistää myös pelastusviranomainen, hätäkeskus tai poliisi. Hälyttämistavat kuvataan salassa pidettävässä hälytysohjeessa (liite). Yhteydet varmistetaan myös viranomaisverkon ja varayhteyksien avulla.

6.3 Palveluiden johtaminen

Toimialat johtavat omaa toimintaansa hallintosäännön ja toimivaltuuksien mukaisesti. Toiminnan priorisointi tehdään valmiussuunnitelman mukaisesti. Johtokeskus tukee tilannekuvan muodostamista ja häiriötilanneviestintää.

6.4 Luottamushenkilöelinten informointi

Äkillisessä kriisitilanteessa keskeiset luottamushenkilöt informoidaan viipymättä. Ensisijaisesti informoidaan kunnanhallituksen puheenjohtaja ja tarvittaessa valtuuston puheenjohtaja. Tilanteen laajuuden mukaan informoidaan myös lautakuntien puheenjohtajat. Informoinnin tavoitteena on varmistaa päätöksenteon tuki, taloudellisten resurssien hallinta ja yhtenäinen viestintä.

6.5 Pelastustoiminnan johtaminen

Pelastuslaitos johtaa pelastustoimintaa pelastuslain mukaisesti. Jos tilanteessa on mukana useita viranomaisia, pelastustoiminnan johtaja toimii yleisjohtajana ja vastaa tilannekuvan ylläpidosta ja toiminnan yhteensovittamisesta. Kunta tukee pelastustoiminnan johtamista oman toimialavastuunsa mukaisesti (tilat, huolto, viestintä, logistiikka).

7. Valmiussuunnitelmien mukainen toiminta

Rautalammin kunnan tuottamien ja järjestämien palveluiden sekä viranomaistoiminnan edellyttämät toimenpiteet häiriö- ja poikkeusoloissa määritellään toimialakohtaisissa suunnitelmissa. Tässä luvussa kuvataan yleisellä tasolla toimialojen ja yhteistyötahojen roolit.

7.1 Pelastustoimi

Hätäkeskuslaitos vastaanottaa hätäilmoitukset ja välittää tehtävät viranomaisille. Pelastustoimen hälytystehtävissä päivystäjä arvioi riskin ja käynnistää pelastustoimen toimenpiteet. Kunta varmistaa, että yhteydenpito johtokeskuksen ja pelastusviranomaisen välillä toimii ja että kunnan resurssit voidaan kohdistaa tukemaan toimintaa.

7.2 Hyvinvointialueen palvelut (perusturva ja terveydenhuolto)

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu on Pohjois-Savon hyvinvointialueella. Kunnan varautumisen kannalta keskeistä on yhteistoiminta hyvinvointialueen kanssa: yhteyshenkilöiden nimeäminen, tilannekuvan vaihto, tilojen ja logististen järjestelyjen tuki sekä yhteinen viestintä.

Tämän yleisen osan julkiseen versioon ei sisälly henkilönimiä tai yhteystietoja. Hyvinvointialueen yhteyshenkilöt ja palveluketjujen varajärjestelyt kuvataan salassa pidettävässä liitteessä.

7.2.1 Ruokahuolto

Ruokahuolto järjestetään terveysturvallisesti myös poikkeavissa tuotantotilanteissa. Pääasiallinen tuotantopaikka on Matti Lohen koulun keskuskeittiö. Varalla ovat Kerkonjoen entisen koulun ja lukion keittiöt sekä tarvittaessa yksityiset soveltuvat tilat. Varavoiman avulla turvataan ruokatuotanto pitkäkestoisissa sähkökatkoissa.

7.2.2 Tilapäismajoitus

Tilapäismajoitus järjestetään ensisijaisesti yhteismajoituksena. Majoituspaikat, kapasiteetti, varusteet ja avainhenkilöt kuvataan salassa pidettävässä liitteessä. Majoituksen järjestämisessä tehdään yhteistyötä hyvinvointialueen, seurakuntien ja järjestöjen kanssa.

7.2.3 Tilapäissuojapaikat

Kunnan alueella vakinaisten väestönsuojien kattavuus voi olla rajallinen. Tilapäissuojapaikkoina voidaan käyttää kellaritiloja tai muita soveltuvia tiloja. Kuntalaisia ohjeistetaan omatoimiseen suojautumiseen viranomaisohjeiden mukaisesti. Tilapäissuojapaikkojen kartoitus ja päivitys tehdään teknisen toimen ja pelastusviranomaisen yhteistyönä.

7.2.4 Huoltotarvikkeiden saanti

Huolto- ja majoitustarvikkeiden hankinta ja jakelu suunnitellaan etukäteen. Materiaaliluettelot ja sopimukset ylläpidetään toimialakohtaisissa suunnitelmissa sekä salassa pidettävissä liitteissä.

7.3 Tekninen toimi

Tekninen toimi vastaa infrastruktuurin ja kunnan kiinteistöjen toimintakyvystä sekä vesihuollon ja teknisen päivystyksen järjestelyistä. Toiminta painottuu sähkö- ja vesihuoltohäiriöihin, raivaukseen, tilojen käytettävyyteen, varavoimaan ja kriittisten kohteiden priorisointiin.

7.4 Sivistystoimi

Sivistystoimi jatkaa varhaiskasvatuksen ja opetustoiminnan järjestämistä mahdollisuuksien mukaan. Tilanteen edellyttäessä tiloja voidaan ottaa väliaikaisesti muuhun käyttöön (esim. majoitus). Etäopetus- ja varajärjestelyt kuvataan sivistystoimen toimialasuunnitelmassa.

7.5 Johtokeskus (JOKE)

Johtokeskus varautuu ylläpitämään tilannekuvaa ja tukemaan päätöksentekoa. Yhteydet varmistetaan myös varayhteyksillä. Johtokeskuksen tilat, varavoima ja viestintävälineet kuvataan salassa pidettävässä liitteessä.

7.6 Poliisitoimi

Poliisi vastaa yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta. Hätäkeskus välittää poliisitehtävät riskinarvion perusteella. Kunnan ja poliisin yhteistyö korostuu erityisesti evakuoinneissa, yleisötapahtumissa, väestön informoinnissa ja järjestyksen ylläpidossa.

7.7 Väestönsuojelu

Väestönsuojelutehtävät kuuluvat viranomaisille ja julkisyhteisöille sekä niissä palveleville henkilöille osana virkavelvollisuuksia. Väestönsuojeluun kuuluu väestön varoittaminen, siirtäminen (evakuointi), suojaaminen, sammutus- ja pelastustoiminta sekä lääkintähuolto. Pelastusviranomaisen yhteensovittaa väestönsuojeluun liittyviä suunnitelmia ja varautumista.

7.7.1 Valvontatoiminta

Valvontatoiminnan tarkoituksena on tuottaa tilanne- ja seurantatietoa johtamisen pohjaksi sekä varoittaa uhkista. Valvontatoimintaan voi sisältyä säteily-, kaasu- ja vauriotiedustelua sekä tiedustelutulosten kokoamista johtokeskukselle. Säteilytilanteissa keskeinen asiantuntijaviranomainen on Säteilyturvakeskus (STUK).

7.7.2 Väestön siirtäminen eli evakuointi

Evakuointi tarkoittaa väestön siirtämistä vaaran vuoksi turvalliselle alueelle. Evakuoinnit suunnitellaan sekä normaali- että poikkeusoloja varten ja toteutetaan yhteistyössä pelastuslaitoksen, poliisin, hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden kanssa. Evakuointiin liittyvät kokoontumis- ja kuljetusjärjestelyt sekä majoitus- ja huoltojärjestelyt kuvataan tarkemmin salassa pidettävissä liitteissä.

8. Varaukset ja materiaalihankinnat

8.1 Henkilö-, ajoneuvo- ja tilavaraukset

Pelastuspalveluun ja kunnan kriittisiin tehtäviin osallistuvien organisaatioiden kalusto ja materiaalityrpeet esitetään toimialasuunnitelmissa. VAP-varaukset ja niiden ylläpito toteutetaan yhteistyössä pelastusviranomaisten ja puolustusvoimien kanssa. Varausten tarkistustiheys määritellään kunnan omassa päivitysmenettelyssä (suositus: vähintään kahden vuoden välein tai organisaatiomuutosten yhteydessä).

8.2 VSS-materiaalihankinnat

Materiaalihankinnat jaotellaan etukäteen hankittaviin kriittisiin materiaaleihin sekä tilanteen aikana hankittaviin täydentäviin materiaaleihin. Väestönsuojelumateriaalin hankinnoista vastaa asianomainen johtoeelin tai muodostelman perustaja. Varastointipaikat ja avainhallinta kuvataan salassa pidettävässä liitteessä.

9. Yhteistoiminta viranomaisten ja yhteisöjen kanssa

Kokonaisturvallisuuden toimintamalli perustuu viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyöhön. Rautalammilla yhteistoimintaa tehdään säännöllisesti pelastuslaitoksen, poliisin, hyvinvointialueen, ELY-keskuksen, AVI:n, seurakuntien, järjestöjen ja vapaaehtoistoimijoiden kanssa.

9.1 Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa)

Vapaaehtoinen pelastuspalvelu on järjestöverkosto, jonka hälytysryhmät tukevat viranomaisia mm. etsinnöissä, henkisessä tuessa, evakuoinneissa ja huollossa. Vapepan hälyttää viranomainen. Paikallisesti toimijoita voivat olla mm. SPR:n osasto ja järvipelastajat.

9.2 Psykososiaalinen tuki

Psykososiaalisen tuen järjestämisestä vastaa hyvinvointialue. Kunta tukee toimintaa tilajärjestelyin, viestinnällä ja yhteistyöllä seurakuntien ja järjestöjen kanssa. Yhteyshenkilöt ja toimintamalli kuvataan hyvinvointialueen suunnitelmissa ja kunnan salassa pidettävässä liitteessä.

9.3 Terveysasema ja sairaalapalvelut

Hyvinvointialue vastaa päivystyksestä ja erikoissairaanhoidosta sekä ensihoidosta. Kunnan roolina on tukea palvelujen saavutettavuutta, tilannekuvaa ja viestintää sekä mahdollisia tilapäisjärjestelyjä.

9.4 Puolustusvoimat

Puolustusvoimat vastaa maan sotilaallisesta puolustamisesta. Kunta ylläpitää yhteyksiä alueellisiin puolustusvoimien toimijoihin ja varautuu henkilöstövaikutuksiin (reserviläisten kutsunnat), väestönsuojelun järjestelyihin ja huollon tukemiseen.

9.5 Seurakunnat

Seurakunnat ovat keskeisiä kumppaneita henkisessä tuessa, yhteisöllisyyden vahvistamisessa ja kriisiajan avustustoiminnassa. Rautalammilla toimii evankelis-luterilainen seurakunta sekä muita uskonnollisia yhteisöjä.

10. Koulutussuunnitelma

Organisaatioiden toimintakyky perustuu osaavaan henkilöstöön. Henkilöstölle varmistetaan perehdytys valmiussuunnitelman periaatteisiin, rooleihin, viestintäkäytäntöihin ja toimialakohtaisiin toimenpiteisiin. Koulutus toteutetaan osana normaalia johtamis- ja kehittämistoimintaa.

Vuosittainen koulutus- ja harjoitussuunnitelma sisältää vähintään:

- johtokeskuksen harjoitus (tilannekuva, päätöksenteko, viestintä)
- teknisen toimen varautumisharjoitus (sähkö/vesi)
- ICT-häiriö- ja tietoturvarajoitus
- ruokahuollon jatkuvuusharjoitus
- yhteistyöharjoitus pelastuslaitoksen ja hyvinvointialueen kanssa (esim. majoitus/evakuointi)

11. Kunnan kriisibudjetti

Kuntalain mukaan valtuuston on hyväksyttävä talousarvio ja taloussuunnitelma, ja kunnan toiminnassa on noudatettava talousarviota. Häiriötilanteen sattuessa voidaan laatia kriisibudjetti talousarvion pohjalta. Kriisibudjetin tavoitteena on turvata elintärkeät toiminnot, johtokeskustoiminta, väestön huolto ja välttämättömät hankinnat.

Kriisibudjetin periaatteet:

- menojen priorisointi elintärkeisiin toimintoihin
- nopeutettu hankinta- ja päätöksentekomenettely hallintosäännön ja lainsäädännön puitteissa
- kassanhallinnan tehostaminen ja kriittisten maksujen turvaaminen
- raportointi kunnanhallitukselle ja valtuustolle tilanteen edellyttämällä tiheydellä

12. Liitteet ja salassa pidettävät osat (erillisasiakirjat)

Tämän yleisen osan lisäksi ylläpidetään erillisiä liitteitä, joista osa on salassa pidettäviä. Salassa pidettäviä ovat tyypillisesti mm. yhteystiedot, kriittisten kohteiden tarkat tiedot, turvajärjestelyt, järjestelmien tekniset varautumistiedot, varastointipaikat, hälytysohjeet ja avainhallintatiedot.

Liite-ehdotus (malli):

- A. Yhteystiedot ja hälytysohje (SALASSA PIDETTÄVÄ)
- B. Johtokeskuksen tilat ja välineet (SALASSA PIDETTÄVÄ)
- C. Kriittiset kohteet ja riskikohdeluettelo (SALASSA PIDETTÄVÄ)
- D. Varavoima, polttoaine ja huoltosopimukset (osittain salassa pidettävä)
- E. Majoitus- ja huoltojärjestelyt sekä kapasiteettitaulukot (osittain salassa pidettävä)
- F. Toimialakohtaiset jatkuvuus- ja valmiussuunnitelmat (toimialoittain)
- G. Harjoitus- ja koulutussuunnitelma (julkinen)
- H. Päivitysloki ja hyväksymismenettely (julkinen)

Keskeiset viiteasiakirjat (julkiset):

- • Yhteiskunnan turvallisuusstrategia (valtioneuvoston periaatepäätös 16.1.2025)
- • Valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista 568/2024